

Posudek na diplomovou práci

Název práce: Autisté v české společnosti v posledních 50 letech
Autorka práce: Lukáš Flek
Vedoucí práce: PhDr. Hana Sotáková, Ph.D.

Autor bakalářské práce je studentem studijního programu Specializace v pedagogice a studuje dějepis/geografii se zaměřením na vzdělávání. Jeho profilace se pravděpodobně promítá do způsobu, jak pojímá téma poruch autistického spektra (dále jen PAS). Pohybuje se v historicko-sociálním prostoru, což se odráží jak v teoretické, ale také v praktické části práce. Je zřejmé zaujetí pro téma, které se dotýká proměn v chápání podstaty a pojetí PAS, s jejich dopady na život jedince. Obvykle bývají tato témata řešena v odborných monografiích a vyžadují vyšší míru obeznámenosti s terminologií a výklady psychických poruch, než se dá očekávat od studenta učitelského programu, nicméně student se historicko-sociální linky zhostil obstojně.

Práce je tradičně členěna na teoretickou a praktickou část. V teoretické části dominuje právě prostor historicko-terminologických a odborných proměn od konce 19. století a v průběhu 20. století, s tím, že se opírá o nestory problematiky ve světě i u nás. Upozorňuje na chybějící adekvátní přístup k osobám v době totality, oceňuje práci naší „nestorky“ na problematiku autismu (Nesnídalová) a sumarizuje změny, ke kterým došlo zásluhou společenských změn v 90. letech. Prezentovány jsou také situace, se kterými se musí osoby s PAS vyrovnávat a kde na ně čekají „nástrahy“, s důrazem na dospělost (zejména otázka zaměstnání a zaměstnávání). Jak píše sám, ty se v průběhu vývoje společnosti nemění, mění se možné formy podpory a výkladů příčin poruch psychického vývoje.

Autor vychází z českých a několika zahraničních zdrojů. Než se budu věnovat obsahu práce, zmíním formální stránku. Nepovažuji za šťastné, jak student pracuje s odkazy na zdroje – v některých případech jsou uvedeny pod čarou, i když by mohl být užít tradiční odkaz na autora v závorce. Neodkazuje vždy správně – např. odkaz na Hrdličku (2014), v souhrnné literatuře je uveden Hrdlička a Komárek (2014). Za závažnější pokládám jazykovou úroveň práce – velmi často se objevují popisy situací, kterými chce autor demonstrovat přístup osob s PAS k řešení konkrétní situace, což může být zajímavé; na druhé straně nejsou situace vhodně popsány ze stylistického hlediska a někdy jsou až nesrozumitelné (např. s 23: *Je potřeba, aby se hoch udržel na společnou fotografii na jednom místě. Tak je mu dáno za úkol, aby se držel větve stromu. Potom co byla fotografie dokončena, všichni už odešli jinam a hledali jedince držícího se větve, kterého když našli se stále větve držel*). Upozorňuji také na další formální chyby – v textu se objevují mnohé prohřešky vůči gramatice (např. s. 3 osoby poskytl, s. 34 ... *autisté prakticky v žádném běžném zaměstnání fungovat nemohly*), dále překlepy (s. psychiatrické, autis-tického přípa-dech), nesprávné psaní uvozovek aj. Práce je vhodně strukturována, avšak prospělo by jí, kdyby autor pracoval s tučněním klíčových slov, pomohlo by zřehlednění v rámci kapitol (zejména kapitol, kde se v textu objevují číslované odstavce). Také by se mohly psát výpovědi osob s PAS jednotně, např. vždy kurzívou. Tím, že ve většině případů není použita, není odlišen text odborný od příkladových situací, které již byly zmíněny výše. Škoda, že si také autor nevsíml opakujícího se odstavce na s. 31, podobně jako odlišného typu písma na stranách 55–57.

Praktická část práce je postavena na kvalitativní metodologii, s použitím dvou polostrukturovaných rozhovorů. Student si ve spolupráci v organizaci NAUTIS zvolil dva respondenty staršího věku, kteří se vzdělávali v předchozí době, tedy v totalitním režimu. Na základě dvou životních příběhů chtěl zmapovat přístupy k jedincům s PAS v průběhu vzdělání, dále diagnostiku PAS a pracovní uplatnění respondentů. Zajímal se také o jejich osobní a společenský život. Záměrem bylo také získat od respondentů pohled na společenské změny s dopady do vzdělávání a ve vztahu k přístupům společnosti – tedy jak se lišily přístupy k jedincům s PAS v době minulé od současnosti, kdy se dostává všem žákům a studentům se speciálními vzdělávacími potřebami příslušné podpory v průběhu vzdělávání. Poslední oblast je charakteristická vysokou ambicí (*Myslíte si, že se změnami společenského, politického a legislativního systému se něco pro vás jako autistu změnilo? Jaké pro vás osobně měl komunismus i kapitalismus výhody a nevýhody? Myslíte si, že společnost změnila přístup k autistům, případně jak?*). Pokud se jedinec v daném tématu neorientuje, bere život takový, jaký je a nezajímá se o podstatu svých obtíží (nebo je ani neviduje), nemusí mít ani tendenci sledovat, jak se mění přístupy k jedincům s PAS.

Z hlediska uchopení struktury praktické části práce je nejdříve odůvodněno samotné téma. Zde si student klade tři výzkumné otázky, na které chce získat odpověď (reflexe vývoje ve školství z hlediska přístupů k jedincům s PAS, percepce vlivů PAS na život respondentů, reakce okolí i společnosti na jedince s PAS). Dále zevrubně popisuje strukturu rozhovoru, kterou současně propojuje s výklady, proč se na dané skutečnosti ptá, co od dané oblasti rozhovoru očekává. Následuje již prezentace dat. Bývalo by ještě vhodné, aby popsal způsob zpracování dat (kategorizace dat, kódování).

Prezentace dat je dvojího charakteru. První část – kazuistická, by mohla být nazvána, že se jedná o popis vzorku. Ovšem informace jsou mnohem podrobnější, pracuje se již s výpověďmi respondentů, kdy autor práce kondenzovaně prezentuje životní příběh každého respondenta.

Následuje, jak je nazváno, tematická analýza. V ní se pracuje s několika kategoriemi/podkategoriemi, které do jisté míry odrážejí strukturu rozhovoru (školství, práce a dospělý praktický život, společnost, diagnostika). Dotazují se studenta, jak postupoval. Jsou prezentované kategorie/podkategorie skutečně dílem analýzy rozhovorů nebo vyvstaly na základě očekávání od práce a struktury realizovaného rozhovoru? Mělo by být popsáno, jak vznikaly. Proč se mezi výsledkovou částí a diskusí neobjevuje část, ve které by jasně byly prezentovány odpovědi na tři stanovené otázky v úvodu práce? Diskuse totiž koresponduje spíše s průběhem rozhovoru než s výzkumnými otázkami, což lze doložit např. výrokiem na s. 55: *V první řadě jsme se ptali, jak byli autisté ve vzdělání i následně profesí.* Kdyby jasně vymezil část ve vztahu k výzkumným otázkám, práci by to prospělo. Ocenit lze, že je jasně vyslovena otázka reprezentativnosti dosažených nálezů – že nelze výsledky zobecnit. Student si také uvědomuje, že se do výsledků promítá vysokoškolského vzdělání obou respondentům (výpovědi jsou tedy vztaženy jedincům s vysokofunkčním autismem).

Přes výše stanovené výhrady doporučuji práci k obhajobě. Je zřejmé zaujetí studenta k tématu a ocenit lze propojení historicko-společenského přístupu s přístupem odborným, který zpracoval na úrovni, která vyplývá z charakteristik jeho studia. Ocenit lze právě samotné téma, které by zasloužilo větší probádání a které by přineslo prohloubené srovnání dvou období, lišícími se jak ve sféře fungování společnosti a vzdělávací politiky, ale také v rámci odborných přístupů. Studentovi však doporučuji, aby byl v budoucnu více pečlivý při závěrečné korektuře textu.